

Vodeni puževi se obično nalaze ispod kamena, u pukotinama stijena i na naplavljenom materijalu (npr. grane i sl.). Najčešći su puževi iz rodova *Iglica*, *Paladilhiopsis*, *Hauffenia* i dr.

Školjka *Congeria kusceri* je najčešća na području Popova polja, ali je rasprostranjena sve do granice Slovenije i Hrvatske. Živi u sifonima vodenih špilja, najčešće na granici razine vode, u velikom broju.

Sakupljeni materijal stavimo u bočicu s 3-postotnom otopinom formalina (pro analizi, a ne »tehnički« jer nagriza kućicu), a nakon 1—2 dana tako fiksirani materijal stavimo u epruvetu s 60-postotnom alkoholom. Poželjno je da se epruvete s materijalom stave u veću staklenku (1/2 l) koja dobro brtvi, a u kojoj je također 60-postotni alkohol.

Započelo je uređenje špilje Veternice na Medvednici

HRVOJE MALINAR

O potrebi za uređenjem špilje Veternice do sada je objavljeno mnogo članaka, kako u stručnoj literaturi, tako i u dnevnom tisku. Ideja nije nova. Potječe još iz 1934. godine, kada je javnost doznala za ovu špilju gotovo na samom rubu grada Zagreba. Speleolozi-planinari do sada su istražili i topografski dokumentirali oko pet i pol kilometara kanala Veternice i pronašli u njima mnoge zanimljive morfološke detalje. U špilji je otkriveno četrnaest raznih vodenih tokova sa slapovima i jezercima. Već ove činjenice dostatan su razlog da se Veternica uredi i time omogući pristup široj javnosti. Međutim, Veternica nije samo vrlo interesantan speleološki objekt po svojem obliku, veličini i ukrasima, već je to izuzetno arheološko i paleontološko nalazište, po vrijednosti ravnalo nalazištu pračovjeka u Hušnjakovu kod Krapine.

Prvi pokušaji da se Veternica učini pristupačnijom i prohodnijom, barem u svom prvom dijelu, učinjeni su između 1949. i 1955. godine, kada su speleolozi Planinarskog društva »Zeljezničar« u niskim predjelima špilje iskopali oko 130 metara rovova. Time se do predjela zvanog Kalvarija moglo doći bez teškoće i opasnosti. Na samom ulaznom otvoru postavljena su željezna vrata, a nedjeljom i blagdanom organizirana su dežurstva za vođenje izletnika u špilju. Bio je izrađen i žig špilje. S vremenom su dežurstva postala za speleologe preveliko opterećenje pa je vođenje izletnika ukinuto.

Ponekad se u špiljama može naći na fosile školjaka i puževa (npr. u špilji Veternici kod Zagreba i Rudelića pećini na izvoru Cetine). Bolje je da nađene fosile preпустimo paleontolozima, nego da ih sami »vadimo« iz stijene.

LITERATURA

- Bole, J. (1962). *Congeria kušceri* sp. n. (Bivalvia, Dreissenidae). *Biološki vestnik*, X: 55—61. Ljubljana
- Bole, J. (1974). Rod *Zospeum* BOURGUIGNAT 1856 (Gastropoda, Elliboidae) u Jugoslaviji. *Razprave SAZU*, XVII/5: 251—291. Ljubljana
- Gittenberger, E. (1975). Cave Snails Found in Southern Crna Gora. *Glas. RZZP*, 8: 21—37. Titograd
- Schütt, H. (1968). Varwandschaftliche Beziehungen höhlenbewohnender Rissosaceen Dalmatiens. *Arch. Moll.*, 98 (3/4): 103—111. Frankfurt a. M.
- Velkoverh, F. (1959). Nabiranje jamskih mehužcev. *Naše jame*, 2: 77—79. Ljubljana

To je pridonijelo učestalom razvijanju vrata.

Interes izletnika za Veternicu ipak nije opao. Osim speleologa i dalje u špilju ulaze razne skupine mladih ljudi. Zbog nekontroliranog ulazanja bilo je devastiranja špiljskih ukrasa i zagadivanja tla. Iz godine u godinu redao se na stijenama špilje sve veći broj raznih natpisa i potpisa načinjenih bojama ili čadom. Ni špiljska fauna nije bila pošteđena. Šišmiši su nemilosrdno ubijani. Rovovi koji su bili iskopani za lakše prolazanje špiljskim kanalima postupno su se zatrpavali. Godine 1964. izvedena je akcija ponovnog iskapanja rovova. Organizator je bilo Speleološko društvo Hrvatske. Radovi su uspješno obavljeni, ali kako nije bilo predviđeno njihovo održavanje, ubrzo su se počeli ponovo zatrpavati. Godine 1969. opet oživljava zanimanje za Veternicu. Formiran je Odbor za Veternicu pri Turističkom savezu Zagreba. Odbor su činili predstavnici Turističkog saveza Zagreba, Planinarskog društva »Zagrebe«, Planinarskog društva Sveučilišta »Velebite«, Šumskog gospodarstva Zagreb, Zavoda za urbanističku djelatnost, te odbornici iz Gornjeg Stenjeva. Izrađen je plan radova na uređenju Veternice po etapama, troškovnik za elektrifikaciju ulaznog dijela špilje i postavljena su nova željezna vrata u glavnom kanalu, desetak metara od ulaznog otvora. Dežurstva speleologa nisu bila predviđena. Rezultat: nije prošlo dva tjedna i vrata su bila provaljena. Odbor za Veternicu, nakon druge sjednice, iz nepoznatih razloga prestao je djelovati.

Godine 1977. još jednom je naglo porastao interes za Veternicu. Na relaciji PDS »Velebite« — Planinarski savez Zagreba — USIZ fizičke kulture grada Zagreba rađa se ideja o ozbiljnoj dugoročnoj akciji uređenja Veternice. Istoodobno i neovisno o tome speleolozi »Željezničara« planiraju obnavljanje dežurstva, uz prodaju razglednica iz špilje i izradu novog žiga. Speleolozi »Velebite«, svjesni kompleksnosti projekantskih i izvedbenih radova, nakon prvobitne inicijative traže od Restauratorskog zavoda Hrvatske da preuzme ovaj odgovoran posao uz želju da suraduju u okviru svojih mogućnosti. Restauratorski zavod Hrvatske odobran je kao organizacija koja je po profilu stručnjaka i karakteru svojih poslova najpoboljnija za izvršenje ovih poslova.

Najprije je izraden plan radova za 1977. i 1978. godinu i dugoročni plan rada po etapama. USIZ fizičke kulture grada Zagreba osigurao je početna sredstva i Restauratorski zavod Hrvatske u tom periodu izvada slijedeće radove:

- iskop i uređenje zaravni pred ulazom špilje radi smještaja stolova i klupa za prihvata izletnika,
- proširenje ulaznog otvora špilje,
- ravnjanje poda u ulaznoj dvorani,
- popravak željeznih vratiju i kamenih dovratnika,
- iskop i transport zemlje od vratiju do 37 metara udaljenosti od ulaza,
- projekt i izvedba električnog priključka za radnu rasvjetu do Kalvarije (rad je u toku),
- postava dva stola, četiri klupe i koša za otpatke na zaravni pred špiljom,
- postava informativnog panoa s podacima o špilji i nacrtom na zaravni pred špiljom (rad je u toku),
- azrada troškovnika s nacrtima i dokaznicama mjera za zemljane radove do Kalvarije,
- izrada elaborata za prostorno uređenje okoliša Veternice s popratnim objektima i uređenje krškog parka,
- čišćenje tla špilje do Kalvarije od otpadaka i smeća.

U prosincu 1977. godine održana je u Restauratorskom zavodu Hrvatske sjednica predstavnika zainteresiranih organizacija za uređenje Veternice radi razmatranja prijedloga dugoročnog programa. Na sjednici je program radova uz neznatne nadopune prihvaćen. Uz to je predloženo da se osnuje radno tijelo pri Skupštini općine Susedgrad, na čijem području se Veternica nalazi, i Komisija za razmatranje projektne dokumentacije za špilju Veternicu pri Republičkom zavodu za zaštitu prirode. Ova tijela ubrzo su konstituirana i započela su s radom. U toku je rješavanje imovinsko-pravnih odnosa s vlasnicima zemljišta oko ulaza Veternice i izrada elaborata za urbanističke uvjete na temelju kojih će se moći dalje izrađivati projektna dokumentacija.

Dugoročni plan uređenja špilje Veternice i okoliša s prihvatnim centrom razrađen je po etapama i u sažetom obliku izgleda ovako:

I ETAPA

1. Otkup zemljišta oko ulaza Veternice (privatno vlasništvo).
2. Postavljanje privremene radne rasvjete do Kalvarije (380 m).
3. Zemljani radovi do Kalvarije (iskop suvišne zemlje koja zapunjava kanale i odvoz na deponiji).
4. Čišćenje potpisa sa stijena (do Kalvarije).
5. Organiziranje privremene vodičke službe za izletnike (do Kalvarije).

6. Uređenje pješačkog puta od Gornjeg Stenjeva preko Veternice do Glavice.
7. Izrada stolova i klupa za prihvata izletnika na zaravni pred špiljom i postava informativnog panoa s nacrtom i podacima o špilji.
8. Izrada propagandnog materijala (razglednice, brošure, značke, žig).
9. Izrada detaljnih planova i projekata za II etapu.

II ETAPA

1. Definitivno postavljanje električne rasvjete do Kalvarije.
2. Postavljanje novog vanjskog električnog voda s transformatorom od G. Stenjeva do Veternice.
3. Postavljanje radne rasvjete do 950 metara (do potoka).
4. Izrada stubišta na ulaznom dijelu špilje i na 200 metara duljine.
5. Izvedba puta od Kalvarije do potoka: stubišta, mostići, iskop zemlje, nasipavanje, otklapanje, čišćenje stijena.
6. Izvedba odmorišta s klupama i kioskom u Paklu (850 m).
7. Izgradnja odvojka ceste od Zelene magistrale do mjesta određeno za prihvatni centar. To mjesto bilo bi 100 metara niže od ulaza Veternice, a duljina odvojka ceste iznosila bi oko 1100 metara.
8. Uređenje putova i odmorišta u krškošpiljskom parku (vrela Dubravice, Veternica, Zrvena peč, Velebitaška jama, ponori na Ponikvama i Družanici, špilje na Družanici i Dragolincu).
9. Projektina dokumentacija za III etapu.

III ETAPA

1. Izgradnja prihvatnog centra stotinjak metara ispod špilje na istočnoj padini jarka. Centar bi sadržavao prihvatno-ugostiteljski objekt s prodajom ulaznica, prigodnih razglednica, brošura, značaka i suveniru; speleološku izložbu s arheološkim i paleontološkim materijalom iz Veternice, prikazom geologije jugozapadnog dijela Medvednice, zbirkom špiljskih formacija i prikazom razvoja speleologije u Hrvatskoj; stambeni objekt za vodiča, odnosno čuvara prihvatnog centra.
2. Definitivno postavljanje električne rasvjete do potoka (950 m).
3. Postavljanje privremene električne rasvjete do 1200 m (Tramna dvorana i Nova Veternica?).
4. Izrada stubišta i mostova iznad potoka.
5. Organizacija profesionalne vodičke službe.
6. Izrada projektne dokumentacije za završnu etapu uređenja Veternice. Geodetsko snimanje završnog dijela špilje.

IV ETAPA

1. Definitivno postavljanje rasvjete do 1200 metara.
2. Uređenje puta do Vjetrovite dvorane i prokopavanje prolaza na površinu (blizina Ponikava).
3. Definitivno uređivanje putova i električne rasvjete do ulaza.
4. Izgradnja drugog prihvatnog centra kod izlaza iz špilje blizu Ponikava (u sklopu plana uređenja rekreacijskog centra na Ponikvama).
5. Izgradnja i postava biospeleološke stanice u Separeu na 300 metara udaljenosti od ulaza.
6. Ogradvanje zaštićene zone oko ulaza Veternice. Postava rekonstrukcije špiljskih ljudi i špiljskih životinja na zaravni pred špiljom i u ulaznoj dvorani. Rekonstrukcija niša s tragovima gajenja kulta medvjeda. Stolovi i klupe kao i informativni pano uklanjaju se s platoa i premještaju u blizinu prihvatnog centra.
7. Organiziranje službe održavanja špilje, prihvatnih centara i krškog parka.

Ovim planom obuhvaćeno je kompletno uređenje špilje Veternice i popratnih objekata kao turističkog, rekreacijskog i znanstveno-edukativnog središta. To je opsežan posao koji se može izvesti tek kroz nešto duže vremensko razdoblje i uz znatna materijalna ulaganja. Samo takvim pristupom može se računati na funkcionalnost, rentabilnost kao i na očuvanje od daljnjeg uništavanja špilje. Naravno da će eventualna nova otkrića pri speleološkim istraživanjima Veternice utjecati na plan radova u završnim etapama uređenja.